No. 28 Donderdag 9 Juli 1908 8ste Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

OPROEPING tot bijwoning der **HOOFDBESTUURS-VERGADERING** op **Donderdag 30 Juli** a.s., te **2 uur** n.m., in het gebouw der Vereeniging, Heulstraat 17, alhier.

Punten van behandeling:

a. Rekening en verantwoording (verslag der commissie van verificatie);

b. Uitgifte van een jaarverslag met ledenlijst;

c. Een en ander betreffende de Redactie van het Koloniaal Weekblad;

d. Voordracht tot benoeming der verificatie-commissie over 1908;

e. Ingekomen brieven van den heer L. J. Lefèbre.

Het Dagelijksch Bestuur.

Een Verstandige Daad.

In de gegeven omstandigheden was het een zeer verstandige daad de aangekondigde interpellatie door den heer van Kol, betreffende het Atjeh-rapport en de Sumatra-troebelen uit te stellen tot na het Kamer-recès.

Naar wij van bevoegde zijde vernemen, is dit uitstel een gevolg geweest van onderling gepleegd overleg tusschen de betrokken partijen.

Zeker is dit oordeelkundig ingezien, zoowel door den Minister van Koloniën als door den interpellant. Immers, had de interpellatie vóór het Kamerrecès plaats gehad, dan ware minister Idenburg, nog slechts ten deele ingelicht, wellicht genoodzaakt geweest om handelingen en daden van de Indische regeering te verdedigen, welke Z. Ex. later, beter en vollediger van alles op de hoogte zijnde, misschien zou afkeuren. Een overhaaste handeling had niets anders dan der goede zaak afbreuk kunnen doen.

Niet alleen de Minister, maar ook de Kamerleden hebben nu den tijd om van verschillende kanten ampel omtrent het een en ander ingelicht te worden. Zelfs bestaat nog de kans, dat Generaal van Daalen hier in 't land komt, om toelichtingen te geven, hoewel de Indische bladen wisten te vertellen, dat de oud-gouverneur van Atjeh zich te Soekaboemi zou gaan vestigen.

In elk geval was het goed gezien om met al deze omstandigheden rekening te houden ter bereiking van het doel, dat de interpellant zich voorstelt, n.l.: om de *volle waarheid* over deze treurige Atjeh-geschiedenis te doen uitschijnen.

Ook met betrekking tot Sumatra kan het uitstellen dezer interpellatie niet anders dan gunstig werken, aangezien toch eerst de onlusten geheel bedwongen moeten zijn, alvorens tot een overzicht van het voorgevallene te kunnen geraken en tot het nemen van verdere maatregelen kan worden overgegaan.

Zooals wij de vorige week reeds opmerkten, liet het zich aanzien, dat de opstand spoedig bedwongen zou worden.

Uit Oud-Agam in de Bovenlanden kwamen al veel betere berichten. Ook in de laras Baso, waarvan de gelijknamige kampong een 8 K.M. beoosten de hoofdplaats Fort de Kock aan de spoorbaan naar Paja Koemboeh is gelegen, behoort het verzet nu tot het verleden. Verder meldde het Regeeringstelegram van j.l. Zaterdag, dat in genoemde onderafdeeling Oud-Agam geregeld belasting betaald wordt en dat de pasar ter hoofdplaats Fort de Kock, waarvoor lieden van heinde en verre naar de hoofdplaats der bovenlanden komen, weder druk bezocht wordt, hetgeen zeker de meest geruststellende tijding is.

Een draadbericht van j.l. Maandag luidt:

„Blijkens een bij het Ministerie van Koloniën uit Nederlandsch-Indië ontvangen telegram betreffende den toestand in het Gouvernement Sumatra's Westkust, werd de eenige nog weerspannige negrie in de laras IV kota (onderafdeeling Oud-Agam, Padangsche Bovenlanden) overvallen en werden de geestdrijvers met vele hunner volgelingen gevangen genomen, waarbij vijftig personen sneuvelden.

In Soelikt (afdeeling L kota, Padangsche Bovenlanden) is de rust hersteld.

In de onderafdeeling Lintau en Boea, waar de negrie's gedeeltelijk verlaten waren, zijn zes kwaadwilligen gedood en werden de hoofdschuldigen aan den moord op den controleur Bastiaans gevat.

De onderafdeeling Moearalaboeh is rustiger.

Het bivak te Alahanpandjang (gelijknamige onderafdeeling, afdeeling XIII en IX kota, Padangsche Bovenlanden) werd aangevallen door ruim honderd man, waarbij een Europeesch fuselier licht gewond werd.

Painan (Padangsche Benedenlanden) is rustig."

Daar zijn wij dus op den goeden weg.

Laat ons hopen, dat ook in Atjeh spoedig gunstiger toestanden mogen intreden. Een telegram aan de *N. Rotterd. Crt.*, d.d. 7 dezer, duidt hierop reeds:

„Toekoe Bèn Blang Pidië heeft zich met 300 volgelingen onderworpen."

Een Islamitisch Congres.

Uit *De Hervorming* van 13 Juni nemen wij het volgende bericht over:

„Te Caïro, de oude burcht van den Islam, met de meest beroemde universiteit van de mohammedaansche wereld, zal weldra het eerste algemeene islamitische congres plaats vinden. Aard en eischen der islamitische beweging zullen natuurlijk hoofdonderwerpen van bespreking zijn.

Aanstichter en ziel van het congres is de Rus Ismael Bey Gasprinski, die als redacteur van het blad „Terdjeman" in de Krim en den Kaukasus grooten invloed uitoefent. Het gist thans weder onder de mohammedaansche bevolking van Egypte, die zich grootendeels rondom Mustapha Pascha Kamel schaart, die op groote meetings de nationale beweging steunt en tegen de Engelsche heerschappij predikt. De Moslemen van Caïro zien het congres met groote belangstelling tegemoet."

Het ligt natuurlijk aan ons, dat wij eerst door dit bericht vernamen van een islamitisch congres, dat aanstaande is. Dit congres moet, dunkt ons, ook met groote belangstelling worden tegemoet gezien door de Nederlandsche regeering, die heerschappij voert over meer dan 30 millioen mohammedanen.

Is bij haar het denkbeeld reeds opgekomen om bijv.: professor Snouck Hurgronje, die een hoogen geleerden titel heeft onder de mohammedanen, dien van m o e f t i, uit te noodigen, aan dat congres deel te nemen?

PERSKRONIEK.

INHOUD: De oud-gouverneur van Sumatra's westkust, de heer A. M. Joekes, in de *Nieuwe Courant* over den toestand aldaar. — De Atjeh-correspondent der *Nieuwe Courant* over het ontslag van Daalen en over den nieuwen gouverneur van Atjeh. — De *Residentiebode* over de school tot opleiding van inlandsche rechtskundigen. — *Het Vaderland* over het uitzenden van een Regeeringscommissaris naar Atjeh.

Eenigen tijd geleden maakte de oud-gouverneur van Sumatra's Westkust, de heer A. M. Joekes, enkele opmerkingen in de *Nieuwe Courant* over het plegen van overleg met de Maleiers ter Westkust van Sumatra. Daarbij merkte de redactie op, dat dit z.g. „overleg" veelal neerkomt op een niet zeer waardige comedievertooning. Deze opmerking nu geeft den heer Joekes aanleiding tot het volgend schrijven:

„Helaas! daarop is het meer dan eens neergekomen, zegt hij.

Te schamen hebben wij ons over diegenen onzer ambtenaren, zeer hooggeplaatste ambtenaren somtijds, die er zich aan schuldig maakten.

Zulk onwaardig bedrijf moet bij de bevolking de achting voor en het vertrouwen op ons geweldig doen dalen en in eigen kring demoraliseerend werken.

Maar een „overleg" behoeft niet te zijn en mag niet zijn een comedievertooning.

Zoudt gij het niet eenvoudig en tevens waardig hebben gevonden wanneer wij, na eerst een verstandig plan ineengezet te hebben in overeenstemming met de geaardheid der bevolking, tot haar hadden gezegd: „Zeventig jaren geleden is u toegezegd dat wij van ulieden geen geldelijke belasting zouden heffen, mits ge uitbreiding gaaft aan de peper- en koffiecultuur; zoolang mogelijk hebben wij ons daaraan gehouden, maar ge weet het zelf: de koffiecultuur is in de meeste streken te niet gegaan en het is nu zoover gekomen dat de inkomsten de uitgaven niet meer dekken; voor vele uitgaven, die noodig zijn, ook in uw eigen belang, ontbreken

de middelen, en het is dus duidelijk, dat op de een of andere manier daarin moet worden voorzien en daarom komen wij nu met u overleggen omtrent dit door ons ontworpen plan.

Zeer waarschijnlijk zouden de besprekingen dan hebben geleid tot min of meer belangrijke wijzigingen, maar dat we zouden zijn gekomen tot het resultaat: afzien van de hoofdzaak of opstand, dat is voor mij niet denkbaar.

Was er zulk een plan te bedenken?

Wel, mijnheer de redacteur, een plan, dat ik zelf in 1901 voorstelde, beschouwde ik, en beschouw ik nu nog, als toen ter tijde te voldoen aan de door mij gestelde eischen en had ik de volle overtuiging, dat het eerlijk en zonder onwaardig comediespel zou zijn door te voeren geweest.

Mijn antwoord op de vraag is dus bevestigend.

Wat aangaat uw opmerking: dat overleg met de bevolking had moeten plaats vinden, voordat de Minister door bij de begrooting op de opbrengst ervan te rekenen de invoering der nieuwe belasting onvermijdelijk had gemaakt, die is zeer juist.

Door deze aangelegenheid te behandelen zooals hij deed heeft de Minister getoond handigheid om een belangrijke zaak er door te krijgen, maar van staatsmanswijsheid is er geen spoor in te vinden.

Integendeel blijkt er uit, dat ook hij geen begrip had van de portée der zaak en van de moeilijkheden, die er aan verbonden waren, en dat het hem mangelde aan het meest elementaire billijkheidsgevoel tegenover overheerschten.

Wij zijn nu niet vervallen in de fout van een onwaardig comedievertoon, maar is de houding waardig te noemen van een bestuur, dat zoo weinig besef blijkt te hebben gehad van de eischen van recht en billijkheid en van de gevolgen, die uit zijn bevelen moesten voortkomen dat het geen enkelen tijdigen maatregel nam om daaraan het hoofd te bieden?

Ten slotte: er is zulk een eenvoudige toetssteen voor de beoordeeling dezer geheele aangelegenheid.

Denk u eens dat het mogelijk ware dat een even domme als ruwe macht in Nederland zoo maar in eens uit de lucht liet vallen een onmiddellijk op te volgen en op de beurs gerichte last voor de helft, ja voor een tiende deel zoo ingrijpend als die ter S. W. K. gegeven, en denk u dan eens de daaruit te verwachten gevolgen.

U wenscht voor S. W. K. een gewijzigden bestuursvorm.

Er is inderdaad niet anders noodig dan een verstandig en eerlijk beleid door kundige, flinke ambtenaren, goed bekend met taal en zeden — mits dan ook de opperste macht in goede handen zij.

Dan zal de intelligente Maleier, die zeer goed voor redeneering vatbaar is, ons zeker geen zorg baren", zoo schrijft de heer Joekes ten slotte.

* * *

De Atjeh-correspondent van de *Nieuwe Courant* schrijft over het ontslag, aan generaal van Daalen verleend, o.m. het volgende:

„Zelden zal in dit gewest een ambtelijke mutatie zooveel demonstratief vertoon hebben uitgelokt, als het ontslag van gouverneur Van Daalen. Zijn vertrek en alles wat daaraan voorafging, — waarover wij, voorloopig, om geen teedere belangen te kwetsen, zoo min mogelijk zullen zeggen — was natuurlijk het voornaamste dat in het jongste veelbewogen, in-en-in-triestige veertiendaagsche tijdvak 24 Mei tot 6 Juni, geesten en gemoederen van het blanke deel der bevolking bezighield.

Hoe kon dat anders? De stapels lectuur, die iedere post nopens dit ontslag gedrukt en geschreven aanbracht, helderde het mysterieuze, dat daarin is, niet op. Integendeel: de zaak wordt hoe langer zoo onbegrijpelijker. De regeering vond het noodig tot het laatste toe te verbloemen, dat er iets niet in orde was in de verhouding tusschen den landvoogd en den gouverneur van Atjeh. En opeens komt ze met de ruiterlijke mededeeling, dat die verhouding niet deugt. Want daarop komt toch eigenlijk neer de regeeringsverklaring, volgens welke de enquête zooveel omtrent het bestuur van Van Daalen aan het licht bracht, dat deze niet langer meer gehandhaafd kon blijven."

Over den nieuwen gouverneur van Atjeh, overste Swart, laat hij zich volgenderwijze uit:

„Wij hebben, zoo schrijft hij, er vroeger wel eens op gewezen, hoe gouverneur Swart, — dien wij op 9 Juni hier verwachten — als majoor civiel-gezaghebber van Telok Semawé aan de bevolking, ook na de vreeselijke voorvallen, blijken van vertrouwen dorst geven. Daarmee werden wel eens mooie uitkomsten bereikt.

Zooals vroeger gewoonte was, komt de nieuwe titularis nu met een stel door hemzelf uitgekozen helpers. In de laatste jaren was dat gebruik overbodig, omdat werd aangenomen dat het centrale bewind het wel wist. Volgens eigen getuigenis zou dit zich echter hebben vergist in de keuze van zijn vertrouwenslieden, althans in de voornaamste. Zoo kon dus moeilijk den nieuwbenoemden gouverneur Swart worden geweigerd, wat indertijd Demmenie, van Teyn en Pompe van Meerdervoort toegestaan werd: zijn moeilijke taak te helpen vervullen. En dat zijn dan de gewestelijke secretaris te Makassar Wentholt, de assistent-residenten Van Aftelen van Saemsfoort en Frijling, resp. van Boni en Paré-Paré, en controleur Tideman van Takaler.

Het is een in zekere mate verheugend verschijnsel, dat al de uitverkorenen tot den civielen dienst behooren. De toevoeging door de regeering van kapitein Vellman als... een Snouck Hurgronje in duo decimo lijkt ons ook nog zoo onverstandig niet. Vreemd komt het ons echter voor, dat de oud-kapitein Colijn er weer aan te pas moet komen als... snelwettenmaker.

Colijn heeft in 1902 en 1903 een paar aardige dingetjes gedaan, en zich zeer buitengewoon onderscheiden in het opmaken van monografieën in rapportvorm. Over zijn extra-militaire excursies in Pak-Pak- en Karau-Bataklanden, later in verband daarmee in Tapanoeli en de Padangsche Boven- en Benedenlanden — waar hij weer met onmiskenbaar rapporteurstalent de opdracht uitvoerde, een kluwen van een twintigtal jaren advizeerens over fiscale quaesties te ontwarren. Dat alles moet worden erkend; doch ook, dat er hemelsbreed verschil is tusschen boeiende rapporten en nuttige adviezen. Als adviseur heeft Colijn niet gegeven, wat van hem werd verwacht. Het plotseling doorhakken van de teedere fiscale quaestie ter Sumatra's Westkust, werwaarts wij thans met siddering heenblikken — want wat moet er van groeien, wanneer heel de noordelijke helft van Sumatra ons tot militaire actie zal noodzaken; als het daarbij dan nog blijft!? — dat is voor geen gering deel gevolg van het adviseurswerk van Colijn. Generaal Van Heutsz heeft zich als bestuursman ook hier in zijn keuze vergist: als een soort van Messias genomen een man, wiens talenten als gewone discipel eerst nog dienden ontwikkeld

Hopen wij slechts dat gouverneur Swart, die vanaf het eerste moment, waarin zijn benoeming ernstig ter sprake kwam, een niet genoeg te prijzen fierheid en onafhankelijkheid van geest heeft getoond, de kracht zal bezitten, alle opgedrongen, maar eventueel onwenschelijk blijkende adviseurs ferm op hun plaats te zetten.

Voorloopig is het reeds een goed teeken, dat er op het stuk van belasting-inning niet het onderste uit de kan wordt gehaald. De aanslag over 1906 is nog niet lang binnen, maar er is bij gouvernementsbesluit nog een paar maanden respijt gegeven."

* * *

Uit een optimistisch getiteld artikel over de rechtspraak in Ned.-Indië in de *Residentiebode* en wel in verband met de nieuwe school tot opleiding van inlandsche rechtskundigen:

„Het moet eigenlijk verbazing wekken, dat zulk een inrichting er niet reeds lang bestaat. De rechtsbedeeling toch is een hoogst gewichtige aangelegenheid. Waar geen goed recht te vinden is, daar ontbreekt het zoo noodige gevoel van veiligheid; en waar dit gevoel wordt gemist, daar schiet de ontevredenheid met bestaande toestanden spoedig wortel.

Gaat deze stelling reeds voor ons land op, nog juister lijkt zij ons ten aanzien der Indische gewesten, waar immers zoo gansch andere rechtsbegrippen heerschen dan onder ons inheemsch zijn, zoodat dubbele voorzichtigheid onzerzijds noodig is om die niet te krenken.

Nu zullen we ons hier niet verdiepen in de vraag, of er wel altijd voldoende naar gestreefd is den inlander betere rechtsbegrippen bij te brengen; evenmin in de vraag, of men niet onze rechtsbegrippen ginds in discrediet heeft gebracht door ze te doen gevoelen vóór ze voldoende begrepen werden.

Zoo wroeten in 't verleden ware noodig, indien niet teekenen van betere opvattingen onzerzijds zich voordeden. En een dier teekenen is voorzeker de stichting van bovenbedoelde opleidingsschool, welke onze rechtsbegrippen ginds beter zal propageeren dan nog ooit het geval was en er aan de rechtspraak dien soliden basis zal geven, welken ze noodig heeft om te worden gewaardeerd. En juiste waardeering toch is noodzakelijk vooral bij wie er zich aan moeten onderwerpen.

Zoo weinig het ons dan ook heeft verwonderd, dat het voorstel van de Regeering, om deze inlandsche opleidingsschool te stichten, in de Tweede Kamer zonder noemenswaardige bestrijding werd aangenomen, zoo vreemd zagen we er van op, dat in de Eerste Kamer we bedenkingen werden geopperd, zij het dan s echts als weerklank van wat buiten het Binnenhof werd vernomen.

Het wetsontwerp werd na de schitterende ministerieele verdediging ook in onzen Senaat zonder stemming aangenomen, en daarmede werd, zien we wel, voorgoed ingeluid de nieuwe bestuursperiode, waarin tusschen blank en bruin vertrouwen en samenwerking zullen heerschen.

Gaarne zouden we vlug achter elkaar vele schreden willen zetten op dezen nieuwen weg, welke voert naar een beter bestuursstelsel. Troebelen en gisting in onze Indische gewesten moeten ons niet langer in de eerste plaats doen denken aan bajonetten en patrouilles, tuchtiging en boete. Neen, onze voornaamste gedachte moet dan steeds deze zijn: in hoeverre ligt de schuld bij ons, bij de botsing tusschen de inlandsche en Europeesche begrippen, en wat kan geschieden om die botsing in overeenstemming te herscheppen?

Een moeilijke vraag, voorwaar, doch we mogen haar niet langer ontwijken.

Trouwens: de kentering is er en met vertrouwen zien we de verdere maatregelen tegemoet, welke zullen voortspruiten uit de nieuwe, betere inzichten, die in minister Idenburg zulk een krachtig en overtuigend voorstander vinden."

* * *

Het *Vaderland* blijft aandringen op het uitzenden van een Regeeringscommissaris naar Atjeh. Wijzende op de gelukkige resultaten in dertijd bereikt toen Dr. Snouck Hurgronje samenwerkte met den toenmaligen gouverneur van Atjeh, den heer Van Heutsz, vervolgt het blad:

„Bewijst dit antecedent, dat samenwerking tusschen Gouverneur en Regeeringscommissaris mogelijk is en vruchtbaar kan wezen, de vraag is nu vervolgens of er niemand is te vinden is, geschikt voor die delicate, veel tact en beleid, veel kennis van het volk, de landstaal, den godsdienst, het recht enz. vereischende taak?

De antwoorden, die wij op deze vraag ontvingen van personen, die Atjeh en ons ambtenaarskorps door en door kennen, komen daarin overeen, dat het vinden van zulk een persoon volstrekt niet onmogelijk werd geacht.

Wij stellen op den voorgrond, dat iemand, welke in zich vereenigt al die bekwaamheden en karaktereigenschappen, welke dr. Snouck Hurgronje daarvoor zoo bij uitnemendheid geschikt deden zijn, inderdaad niet voor het grijpen ligt.

Maar onder onze hoogere ambtenaren zijn toch wel persoonlijkheden te vinden, die voor een groot deel de gewenschte eigenschappen bezitten en wat hun aan kennis ontbreekt, door studie kunnen aanvullen.

Een andere vraag, die gesteld zou kunnen worden, is: of samenwerking van zulk een Regeeringscommissaris met Swart mogelijk is. Maar deze vraag brengt haar antwoord met zich mede. Het is geruimen tijd mogelijk gebleken met Van Heutsz, wiens autocratische opvattingen, wispelturigheid en gebrek aan systeem eigenschappen zijn, die niet bepaald gunstig voor samenwerking kunnen worden geacht. Personen die Van Daalen goed kennen, verzekeren ons zelfs, dat het ook met hem mogelijk zou zijn geweest, hoewel zijn bekende stugheid en zijn gevoel van zelfstandigheid dit niet zoo licht zouden doen verwachten. Maar Van Daalen is, wat dan ook zijne fouten mogen zijn, iemand bij wien de militaire discipline zoozeer tot zelf-discipline is geworden, dat men het onbetwistbaar acht, dat ook hij vruchtbaar zou hebben samengewerkt met een Regeeringscommissaris, indien hem die ter zijde ware gesteld zelfs al zou hij persoonlijk zulk een ambtenaar niet naast zich hebben gewenscht. Hij zou met hem loyaal hebben uitgevoerd, wat hem was opgedragen, zooals hij — als voortreffelijk gedisciplineerd officier — elke opdracht, hem door

zijne superieuren verstrekt, eerlijk en correct zou hebben uitgevoerd, voor zoover het binnen zijn vermogen lag. Des te meer jammer dat men het niet gedaan heeft.

Is het alzoo aan te nemen èn dat de geschikte persoon te vinden èn dat de hem op te dragen taak uitvoerbaar is, de Regeering zou hebben zorg te dragen, dat zij den Regeeringscommissaris krachtig steunde.

Zooals wij herinnerden, heeft het daaraan ontbroken in den laatsten tijd van dr. Snouck Hurgronje's werkzaamheid op Atjeh. Dit zou niet meer mogen voorkomen. Waar het in Atjeh juist op civiel gebied hapert, daar moet de Regeering inzien, dat, als de geschikte man voor de leiding der bestuursaangelegenheden eenmaal gevonden is, hem een ruime volmacht moet worden gegeven, en hem den steun van het Opperbestuur te Buitenzorg en van de Regeering in het moederland moet verzekerd zijn. Ontbreekt het daaraan, dan kan men den ganschen maatregel beter achterwege laten. Maar steunt men hem op onbeperkte wijze, dan kan door een Regeeringscommissaris veel goeds worden tot stand gebracht, en nog veel begaan kwaad worden hersteld."

Uit de O.I. Mail.

Begrootings-echo's.

Het *Bat. Nieuwsbl.* schrijft:

De begrootingsvergaderingen zijn er dan weer geweest. De gouverneur-generaal kon tijd noch lust vinden tot eenige verpoozing bij de wedrennen: vijftien millioen te kort wegwerken was het wachtwoord, en elke dienst stelt steeds meerdere eischen... Zoo duurde de strijd twee dagen; en reeds verluidde een en ander van hetgeen — op hoop van betere tijden — ditmaal was gevallen.

Het is uiterst moeilijk — zoo schreef de *Javabode* — iets gewaar te worden omtrent het verhandelde in de begrootingsvergadering. Alleen vernamen wij dat, om de begrooting van het volgend jaar meer kloppend te maken, de oorspronkelijk bij het ontwerp uitgetrokken gelden voor de noodzakelijke havenverbetering te Tandjong Priok, zoomede die voor het maken van een aanvang met den aanleg van de spoorlijn van Tjikampek naar de hoofdplaats Cheribon, van de begrooting zijn afgevoerd.

De begrootingsvergaderingen zijn inderdaad geheim, vervolgt het *Bat. N.blad*. Waarom weet men: de gouverneur-generaal acht zich niet gerechtigd om uit de stukken, welke minister'eele sanctie behoeven om voorstel van wet te worden, iets mede te deelen. Maar al is het hopeloos omtrent de vergadering zelve of de inrichting der begrooting in haar geheel inlichtingen te krijgen, — het is niet onmogelijk zich zekerheid te verschaffen omtrent de vraag, of bepaalde voorstellen van groot belang, als hier genoemd op den griekschen kalender zijn geschreven.

En zoo kunnen wij mededeelen dat noch de verbetering der haven van Tandjong Priok, noch de aanleg der Tjikampek-Cheribon lijn, van de baan zijn. Er is enkel wat mee geschipperd.

* * *

De Rijstcultuur.

In het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* lezen wij:

De Bataviasche Landbouwvereeniging is voornemens een ernstige poging te doen om in de rijstcultuur verbetering te brengen en wel niet door wetenschappelijke onderzoekingen, maar door met nauwkeurig gecontroleerde veldproeven op groote schaal tot vertrouwbare conclusies te komen omtrent bepaalde cultuurmethoden.

Onder leiding van het departement van Landbouw zullen proeven worden genomen, in de eerste plaats op zaadselectie en in de tweede op het gebruik van bibit van verschillenden leeftijd en op de wijze van uitzaaiing, terwijl na 3 jaar de proeven zullen worden voortgezet voor verschillende variëteiten.

Voor de proefnemingen zijn noodig 10 proefterreinen, elk van een oppervlakte van 20 bouw, welke terreinen in het belang van het toezicht dienen gelegen te zijn op verschillende landen in de nabijheid van Buitenzorg.

Om de proeven zoo volledig mogelijk te doen zijn, is het tijdvak vastgesteld op 5 jaar. De leiding zal geheel berusten bij de afdeeling „Proefstation, voor rijst etc." van het departement van landbouw; elke inmenging, van wien ook, is uitgesloten; de hulp en medewerking van de beheerders der landen, waarop de proeven zullen worden genomen, wordt alleen vereischt om den leider op de minst kostbare wijze en op het gewenschte tijdstip over het noodige werkvolk te kunnen doen beschikken.

De kosten der proeven worden geschat op *f*120.000, na aftrek der opbrengst van het verkregen product; van dit bedrag zal in het eerste jaar noodig zijn *f*20000. De resultaten der proeven zullen door en voor rekening van het departement van Landbouw worden gepubliceerd. Slechts op deze voorwaarden is de directeur genegen, zijn medewerking te verleenen.

Om het benoodigde kapitaal te verkrijgen zullen de leden, die daartoe genegen zijn, zich verbinden tot eene bijdrage gedurende 5 jaar. De meest billijke omslag wordt geacht eene betaling per picol padi van de gemiddelde opbrengst aan tjoeke, berekend over de laatste 3 jaar.

Bij eene algemeene deelname wordt eene betaling van 20 cent per pic. voldoende geacht; waarvan alsdan in het eerste jaar 8 en in elk der volgende 4 jaar 3 cent moeten worden voldaan.

* * *

De nieuwe koers op Atjeh.

Uit Batavia meldde men aan het *Soer. Hbl.*, dat de met den titulairen rang van majoor gepensioneerde kapitein der infanterie, H. van Stipriaan Luiscius, ridder van de M. W. O. 4e kl. en begiftigd met de eeresabel, tot civiel gezaghebber van Sabang benoemd zal worden.

En onder het opschrift:

Het „Mädchen für Alles",

zegt het *Bat. Nbd.*:

Den Heer H. Colijn, adjunct-regeeringscommissaris voor de decentralisatie, is opgedragen zich in de volgende maand naar Atjeh te begeven, ten einde den nieuw benoemden gouverneur bij te staan bij het tot stand brengen van eenige spoedeischende regelingen en het uitwerken van voorstellen betreffende verschillende aangelegenheden.

Tegen de opdracht op zichzelf bestaat natuurlijk geen bezwaar. Indien de heer Colijn en niemand anders geschikt is om de „spoedeischende regelingen" te treffen, — een *Mädchen für Alles* verschijnt nu eenmaal altijd in de gedaante van reddende engel — moet hij maar naar Atjeh.

Maar... maar...!

De heer Colijn mag zijn gezin meenemen, waaruit volgt, dat hem op Atjeh langdurige arbeid wacht. Die arbeid — waarvoor hij alléén geschikt is — zal zijn geheele persoon in beslag nemen. Zijn functie van adjunct-regeeringscommissaris voor de decentralisatie legt hij derhalve neer; er valt inderdaad op Atjeh niets te decentraliseeren.

* * *

Het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* meldt omtrent de

M. A. De Ruyter-vereeniging:

Het bestuur van de opgerichte afdeeling „Batavia" dezer Vereeniging is als volgt samengesteld: *Voorzitter:* M. C. Koning; *Vice-President:* H. W. Tadema Wielandt; *Secretaris:* H. M. van Haften; *Leden:* W. H. Broekhuyzen, J. J. de Gast en C. J. Marmelstein.

Vrijdagavond 5 Juni j.l. vergaderde dit Bestuur en werd besloten een dagverblijf voor zeelieden te Priok te openen.

De plaats, waar het gebouw zal komen te staan, ligt naast de goederenloods der staatsspoor. De vergunning om over dit terrein te beschikken is reeds aangevraagd, het bouwplan is ontworpen, de begrooting is vastgesteld, en het Bestuur hoopt in Juli te beginnen met bouwen.

Een ieder, die eenigszins bekend is met het gering aantal fatsoenlijke ontspanningsplaatsen voor onze zeelieden in Indië, zal beamen, dat een dergelijk verblijf te Tandjong Priok, een der drukst bezochte havens van onze koloniën, in een dringende behoefte zal voorzien.

Daar zullen onze matrozen dan de nieuwsbladen en tijdschriften kunnen lezen, of aan hun gezin en hunne bloedverwanten in het vaderland kunnen schrijven.

* * *

De Getuige slaakt de volgende verzuchting, niet ten onrechte:

De Hollanders moeten toch naar Amerika en hunne eigene Koloniën voorbijgaan!

Dr. v. Lonkhuijzen maakt van uit Buenos-

Airos bekend, dat ambachtslieden, werktuigkundigen, machinisten en bakkers daar *f*7 per dag kunnen verdienen, dat werklieden, fabrieksswerkers, bootswerkers enz. daar *f*4 per dag ontvangen, dat landbouwers in het bezit van *f*2000 à *f*3000 daar een rijke toekomst hebben.

En hier? Wat toonen onze bergstreken? Maar die winsten moeten door groote maatschappijen opgeslokt en voor den onafhankelijken, vrijen burgerman is in ons ruime Indië schier geen plaats.

En om er plaats voor te heroveren is de hollandsche geest der vaderen in niet genoegzame mate meer aanwezig. Jong Holland trekt naar Amerika. Arme koloniën!

* * *

De *Javabode* deelt mede:

De rechtstreeksche verbinding tusschen Java en Australië, waarnaar al zoo lang reikhalzend is uitgezien in het belang van den handel tusschen beide koloniën, die veel belangrijker kon zijn dan nu, is dan toch eindelijk tot stand gekomen. Zooals onze lezers zich zullen herinneren, berichtten wij den 19den Januari 1907, dat de heer H. Hissink een reis naar Australië had ondernomen om deze gemeenschap tot stand te brengen.

Den 11en Juli zal het stoomschip *Le Maire*, dat voorzien is van een vries- en koelkamer, de eerste reis maken van Batavia over Semarang, Soerabaja, Makassar, Banda, Cobo, Thursday-eiland, Townsville, Brisbane en Sydney naar Melbourne. Den 19en September gaat het stoomschip *van Spilberghen* en zoo verder geregeld om de vijf weken.

De heer M. C. Koning, inspecteur der Koninklijke Paketvaartmaatschappij, is benoemd tot generaal-vertegenwoordiger dezer onderneming in Australië.

Te Sydney wordt een eigen agentschap van de Paketvaartmaatschappij opgericht; welke Nederlander daarvoor zal worden aangewezen is nog niet bekend. Ook in andere havensteden in Australië zullen agentschappen verrijzen, die echter vermoedelijk zullen worden toevertrouwd aan daar reeds gevestigde australische firma's.

* * *

Tot besluit deze anecdote:

In Tempo-Doeloe.

Naar aanleiding van de tegenwoordige examenweeën vertelt in de *Javabode* Walewein hoe het toeging in den goeden ouden tijd bij de examenafnemerij.

Toen schaften de schoolcommies zich eenige ondervragers aan en beslisten de commissies over de al of niet toelating en 't uitreiken van 't diploma.

Men had toen onderwijzers die in sierlijke letters op 't bord schreven: ,,Water is eenen gezonden drank."

Later kregen de examinatoren ook een stem in den einduitslag, doch werden gewoonlijk overvleugeld door het meerdere getal der schoolcommissie-leden, wanneer het een candidaat gold, wiens papa een man was, die een aanzienlijke en invloedrijke betrekking bekleedde.

Er kwam verandering. De resident en de leden der plaatselijke schoolcommissies hebben met de examens niets meer te maken.

Maar men zag vroeger candidaten slagen, die spraken over ,,de geraamte, en getallen, die deelbaar is."

Een vrouwelijke candidaat, dochter van een aanzienlijk en invloedrijk handelsman, werd door den examinator in de paedagogie gevraagd: hoe ver zich de familiariteit tusschen leerling en onderwijzeres mag uitstrekken?

De candidaat antwoordde: ,,Niet zoover, want ze bevuilen je broek!"

Er zat niets onkiesch in dit antwoord, en 't lieve kind, dat 't gekke antwoord gaf, is nu reeds lang en gelukkig getrouwd.

Ze slaagde, in weerwil van haar gebrekkige kennis van de nederlandsche taal.

WEST-INDIË.

Suriname.

Proefneming klein-bedrijf.

Den 9en Juni l.l. werd in de Koloniale Staten de ontwerp-verordening behandeld, welke betrekking heeft op de voorgenomen proefneming met 't kleinbedrijf in de goud-industrie.

Men weet, dat deze quaestie heel wat pennen in beweging heeft gebracht wegens de keuze van het terrein voor de proefneming. Nog even voor de behandeling in de Staten, meende ,,Onze West" in overweging te moeten geven, wel te bedenken, of het hier geen onwettige daad van 't bestuur gold, door na de openbare inschrijving van 2 December voor de terreinen der Saramacca Co. de concessie aan den heer Waller te weigeren.

Men zou zoo zeggen, dat na hetgeen over dit onderwerp te doen is geweest, een spannende zitting van de Staten ware te wachten geweest. Doch — geen kwestie van!

Van de leden mankeerden er al dadelijk vier op het appèl, nog wel volgens ,,Onze West", o. a. twee leden, die doorgaan voor voorvechters van het klein-bedrijf, de heeren Ellis en Bueno.

De heer Fabriek stak het eerst van wal met een voorstel om de behandeling te verdagen, om reden de griffie der Staten zoo met werk overladen was. De begrootingszittingen zijn nog slechts ten deele uitgewerkt en waar het bekend is, dat bij het uitwerken der aanteekeningen men voor een groot deel op het geheugen moet afgaan, vreesde spreker, dat de verslagen der nog uit te werken begrootings-zittingen er onder zouden lijden, indien nu weder een openbare zitting tusschen beide kwam. Om nu evenwel de griffie toch ook voor deze zitting hare competente portie te doen geworden, lichtte spreker zijn voorstel zoo breedsprakig toe, dat dit naar ,,Onze West" opmerkte, een wreedheid tegenover de zoo overladen griffie mocht heeten.

Het voorstel mocht de instemming van den voorsteller zelven verwerven, maar zijn medeleden achtten het beter nu maar de behandeling voort te zetten.

Ten opzichte hiervan ontleenen we aan ,,Onze West" het volgende, dat betrekking heeft op de beschuldiging tegen het bestuur gericht, dat 't zich door weigering der concessie aan den heer Waller aan een onwettige daad zou hebben schuldig gemaakt.

,,De heer Coutinho verklaarde getroffen te zijn door de uitdrukking ,,onwettige daad" door den heer Fabriek gebruikt. Spreker erkende, dat toen hij van de afwijzing der concessie-aanvragen hoorde, ook bij hem de gedachte rees, of die afwijzing gerechtvaardigd werd door art. 15 der goudverordening. Hij meende toch, zich te herinneren, dat bij het in 't leven roepen van dit artikel politieke argumenten opgeld hadden gedaan. De discussie uit die dagen nagaande, bleek hem echter het volgende. Het bestuur wilde destijds de bevoegdheid hebben om concessie-aanvragen te weigeren, zelfs concessies in te trekken. Daar waren de Staten niet toe te vinden. Zij meenden, dat intrekking eener concessie niet anders mocht geschieden dan door den rechter. Ook bij weigering eener aanvraag, verlangden de Staten, dat dit zou geschieden met opgaaf van redenen. De gouverneur verzette zich tegen dit laatste.

Hij verklaarde zich bereid de afwijzing zooveel mogelijk te doen gepaard gaan met opgaaf van redenen. Er konden echter — en hier kwam het politieke argument — omstandigheden zich voordoen, die het opgeven van redenen onwenschelijk maakten. Toch handhaafden de Staten hun standpunt. Het toenmalig lid Heylidy verklaarde, dat om willekeur en zelfs den schijn van willekeur te vermijden, de afwijzing met opgaaf van redenen moest geschieden. In gelijken geest sprak het toenmalig lid van Praag. Het eind was, dat bij amendement het betrekkelijk artikel in dezen zin gewijzigd werd: de gouverneur heeft de bevoegdheid elke aanvraag om concessie om redenen van algemeen belang te weigeren, alsdan, den raad van bestuur gehoord, en met opgaaf van redenen. Welnu, daaraan heeft het bestuur in dit geval zich gehouden, zoodat spreker het wel wat sterk vindt, dat de heer Fabriek zonder nadere toelichting sprak van onwettige daad."

Het betoog van den heer Coutinho sloeg in en bij de stemming over het ontwerp werd dit met 7 tegen 2 stemmen, die van de heeren Fabriek en Thomson, aangenomen.

* * *

Een pleit voor de schutterij.

De ,,N. Surinaamsche Courant" houdt een pleidooi voor het behoud der schutterij.

Aan de hand der geschiedenis, komt het blad tot de conclusie, dat de schutterij is opgericht in 1816. Hare beteekenis is nogal eens gewijzigd. Het huidige regeeringsreglement echter legt aan elken weerbaren ingezetene de verplichting op, zoo noodig, de kolonie te verdedigen tegen buitenlandsch of binnenlandsch gevaar. Verder bepaalt art. 154 van dit reglement, welk artikel het blad een copie noemt van art. 180 Nederlandsche Grondwet.

,,Zij kunnen te dien einde vereenigd worden in schutterijen. De sterkte en inrichting dier schutterijen worden alsdan bij koloniale verordening geregeld."

Hieruit leidt het blad af, dat in Suriname zoo goed als in Nederland dienstplicht bestaat. Men moet dienen, hetzij als schutter, hetzij anderszins, maar in ieder geval dienen in militair karakter.

Wie zich tegen het behoud der schutterij verzet, houdt, meent het blad, niet voldoende rekening met de bedoeling van den wetgever.

Het blad gelooft niet, dat de Rijkswetgever zich zal laten vinden om het dienstplichtartikel, d. i. de 1e alinea van art. 154, te doen vervallen. Want er bestaan geen gegronde redenen om Suriname een uitzondering, wat betreft het dienen, met de beschaafde wereld te dien aanzien te laten maken.

Het dienen toch is een voorschrift, dat men in alle grondwetten van beschaafde volkeren vindt.

* * *

De goud-industrie.

De laatste opgaven betreffende de opbrengst der goudindustrie, die over de maand April, geven voor die maand een buitengewoon hoog cijfer aan, n.l. ruim 110 kilogram. Opmerkelijk is daarbij, dat ongeveer 63% van die productie van de Suriname-placers komen, w.o. 22 KG. ruim van de Goldfields of Surinam Limited en bij de 19 KG. van de placers Green. Van Saramacca werd in den loop van dit jaar maar een bitter beetje aangevoerd, ongeveer 19 KG. in vier maanden tijds. Het staat evenwel te wachten, dat wanneer de oude terreinen der Saramacca Co. voor het klein-bedrijf zijn uitgegeven, dadelijk daarin verbetering zal komen. Zoo-

FEUILLETON.

Op den Mungalpas. *)

Om half drie 's ochtends waren wij opgestaan en om drie uur begon de reis. 's Nachts waag ik het niet te rijden of beter gezegd te paard trappen te klimmen, want voor *meer* dan de helft bestaat het smalle pad opwaarts uit treden, die door houten dwarsleggers gevormd zijn. 't Was een goed besluit! Een mijner vrienden zag ik een *salto mortale* maken over den kop van zijn bergpaard — een asthmatisch *dessa*-paard — dat op zijn beide knieën viel bij het trappen klimmen.

In een draagstoel met een baldakijn (een *tandoe*) werd ik door acht koelies in drie uur naar boven gedragen. Als ze *niet* in den pas loopen is de beweging niet onaangenamer dan die van een sloep op korte, stootende golven, maar als de linkerbeenen tegelijk naar voren gaan, dan wordt het stormweer en voelt men zich telkens zinken en vallen.

Als de koelies het hoofd bukken en den bamboesen draagstok van den eenen schouder op den andere overbrengen, krijgt men in de maagstreek een inkrimping en wiebeling!

Het is een vreemd gevoel in de duisternis van den nacht gedragen te worden opwaarts langs onbekende diepten.

Toen mijn oogen aan de duisternis wenden, zag ik, dat een zacht licht het pad bescheen. Het was starrenlicht. Ik zag al die starren, wier naam ik niet ken, zoo rein en helder glanzen. Dat ze zonnen zijn behoeft men hier niet te vertellen! Het *Zuiderkruis* was in het westen met zijn drie heldere starren en zijn eene bleeke star en daarnevens de naaste buurman van onze zon in den hemel, de helderste star van *Centaurus*. De maan stond boven ons hoofd in haar laatste kwartier. 't Was slechts een smal zilveren sikkeltje, dat beschenen werd door de zon, die over anderhalf uur weer zou opgaan. Het donkere gedeelte van de maan, verlicht door Aarde-licht, door zonneglans weerkaatst door de planeet *de Aarde*, zag men zoo duidelijk mogelijk.

,,De dag breekt aan!" riep ik zoowat tegen half zes uit. Ik zag het eerst een bleeken glans. Zij, die te paard en te voet achter mij aangingen, hadden een paar flambouw-dragers, maar mijn koelies verkozen gelukkig het starrelicht, en daardoor genoot ik het eerst van de geboorte van het licht, de parel-glanzende, zachte overgangen van den nacht in den morgen. De schemering duurt veel langer dan ik altijd gehoord had. De overgang is volstrekt niet plotseling, maar geleidelijk en zeer harmonieus.

— ,,O, vader, kijkt u even links!" riep mijn zoon, die den tocht te voet deed en naast den *tandoe* liep.

En daar zag ik tusschen de donkere, nog kleurlooze stammen van de *tjemaras* een lange streep rozeroode wolk, zoo stralend en gloeiend van oneindig teedere en toch vlammende kleur, dat wij allen er stil van werden. Toen vlamde het van oranje en vermiljoen... en daar rees de zon aan een kristal-helderen, lichtblauwen hemel.

,,En God zeide: daar zij zicht...... eu daar was licht."

Het was plechtig mooi!

De schaduwen der ravijn-wanden waren nog donker, maar de bergtoppen zonden stralen ons

*) Uit een *Van Dag tot Dag* van het *Alg. H.bl.*

als het zich nu laat aanzien, zal de goud-productie van Suriname in dit jaar niet beneden die van het vorige jaar komen.

* * *

Curaçao — Wereldhaven.

Den 11en Mei ll. hield de heer J. C. Loman, civiel ingenieur, in een bijeenkomst van de groep Suriname van het Algemeen Nederlandsch Verbond eene lezing over de toekomst van Curaçao als Nederlandsche wereldhaven in West-Indië.

Spreker begon met een inleiding om te wijzen op de groote ontwikkeling van Singapore als distributie-haven voor de omringende landen en maakte zich daarbij aan een kleine geschiedkundige fout schuldig, waar hij zich als volgt uitliet ten opzichte van Singapore:

„Voor ongeveer tachtig jaar echter woei daar nog de Nederlandsche driekleur. Wij hebben tot onze schande, dat kleine eiland afgestaan aan Engeland, omdat we toen niet beseften, dat het door zijn schitterende ligging voorbestemd zou zijn om tot ongekenden bloei te geraken."

Zoo is het niet gegaan. De driekleur woei daar niet op dat kleine eiland en wij beseften wel degelijk, dat dit punt van belang was en nog meer kon worden. Maar toen we ons opmaakten om er de driekleur te hijschen, hoorde Raffles daarvan en kwam ons voor. Zoo werd Singapore Engelsch.

Maar om nu op het eigenlijk doel der lezing neer te komen, meenen we niet beter te kunnen doen dan hieronder daaruit de hoofdzaak over te nemen.

„Als over een zestal jaren het Panama-kanaal geopend wordt, zal er een levende vaart ontstaan van de Westkust van Noord- en Zuid-Amerika naar Europa en de andere werelddeelen. Al de stoomvaartlijnen komen natuurlijk samen in het kanaal en daar zal dus vanzelf, hetzij in Colon (dat gelegen is aan het begin van het kanaal) of anders in Panama (aan de andere zijde) een kolenhaven ontstaan. Doch lading van beteekenis zal geen enkel schip daar krijgen. De arbeidskrachten zijn tengevolge van de politiek der Amerikaansche regeering zoo onzinnig duur geworden, dat men daar aan landbouw op groote schaal niet behoeft te denken. Een Amerikaansche dollar heeft daar minder waarde dan hier een gulden; verder is het land even schaarsch bevolkt als Suriname met uitzondering van de tijdelijke bevolking, die nu werkt aan het kanaal. Men ziet hieruit, dat Panama en Colon nimmer zullen worden groote wereld-, doch hoogstens belangrijke kolenhavens. Verder is de natuurlijke gesteldheid van die beide havens niet van dien aard, dat ze als vanzelf door de natuur zijn aangewezen. Panama ligt vrij ver van de kanaalmonding, die niet geschikt is om er groote dokken en aanlegplaatsen te maken, terwijl de ligging van Colon bepaald slecht is. Bij opkomenden zwaren wind wordt de reede zóó woelig, dat alle schepen, die aan de steigers gemeerd liggen om te laden en te lossen, steeds onder vollen stoom zijn om bij opkomenden wind het veilige ruime sop te kunnen kiezen. Het zal dus deze beide plaatsen evenzoo vergaan als Suez en Port Said in Egypte, waarvan men ook de allergrootste verwachtingen koesterde, doch die niets meer geworden zijn dan kolenhavens, Suez zonder belang en in diepen staat van verval, Port Said met veel vertier van vreemdelingen, doch zonder handel. In de laatste jaren begint Port Said wel iets aan beteekenis te winnen, als invoerhaven voor het achterliggende Caïro, dat als gezondheidsoord veel opgang maakt, doch hiervan is bij het tropische Panama geen sprake.

Een ernstiger mededinger voor Curaçao is Kingston op Jamaica. Jamaica heeft zelf veel uitvoer, is een rijk, dicht bevolkt eiland en bezit bovendien voortreffelijke havens en een goed bestuur, terwijl de ligging voor het wereldverkeer ook gunstig is, hoewel niet in die mate als Curaçao. Kingston en Curaçao zullen dus beide aanspraak maken op hun aandeel in het scheepvaartverkeer, doch dit mag nimmer reden zijn om niet Curaçao te helpen; het tegendeel is waar: juist daarom moet men zich nog meer inspannen.

Beziet men nu de wereldkaart, dan bemerkt men dadelijk, dat Curaçao ongeveer in één lijn ligt met Colon en Amsterdam en dat alle schepen van Brazilië en Zuid-Afrika op weg naar het Panama-kanaal, Curaçao moeten voorbijvaren; voegt men hierbij de prachtige ligging tegenover de havens van Columbia en Venezuela, waar altijd veel en kostbare lading wordt in- en uitgevoerd, doch welke havens niet allen voldoende diepte hebben voor groote schepen, bv. Maracaïbo, vlak tegenover Curaçao met zéér veel uitvoer, doch wet een haveningang van slechts enkele voeten diep, dan ziet men in, dat deze Spaansche havens als het ware zijn aangewezen voor kustvaart en dat Curaçao, evenals Singapore voor Oost-Indië, de aangewezen stapelplaats is voor de kustvaart op deze Spaansche havens. Nu zal men mij tegenwerpen, dat door maatregelen van president Castro de vaart van de Venezolaansche havens op Curaçao is vernietigd, doch daar staat tegenover dat Castro niet 't eeuwige leven heeft en zijn opvolger allicht wel tot onderhandelen bereid zal zijn en zich dan zal laten overtuigen van het belang van een bloeiend Curaçao, waardoor voor zijn land ook veel betere toestanden zullen ontstaan. Ook de binnenlandsche toestanden op Curaçao waarborgen aan vreemde handelshuizen bescherming van geld en goed en eerlijke rechtspraak, terwijl verder de scholen er zoo goed onderlegde jongelingen kweeken, dat men in de omliggende landen hoofdzakelijk de ontwikkelde Curaçaoënaars vindt als handelsbedienden. Hierdoor krijgen dus firma's, die zich op Curaçao gaan vestigen, goede en goedkoope werkkrachten.

Een groot Duitsch koopman, Consul te Maracaibo, verzekerde mij, dat de éénige personen uit W.-Indië, die hij kan gebruiken in zijn handelszaken, op kantoor en pakhuis, Curaçaoënaars zijn. Geen betere kantoorbedienden zijn er te krijgen. Ze spreken vloeiend vreemde talen en zijn van betrouwbaren aard, terwijl de Curaçaosche sjouwer zijnen meester niet vindt. Dat tegenwoordig Curaçao kwijnt is bovendien geen bewijs, dat het na de opening van het Panama-kanaal geene beteekenis kan krijgen. We zagen immers aan Genua, dat in droevig verval was, hoe die stad na de opening van het Suezkanaal tot bloei kwam; met Curaçao is dit dus ook mogelijk.

Wat de natuurlijke gesteldheid aangaat, geene betere haven is door de natuur gevormd, dan het Schottegat op Curaçao.

Doch de belangrijkste factor voor een welslagen van het plan om van Curaçao een Nederlandsche wereldhaven te maken is wel, dat de Nederlandsche vlag in den West-Indischen Archipel door het geregeld aandoen van vele havens gedurende reeds tal van jaren, zich eene plaats heeft veroverd en dat die plaats veroverd is, dank zij een gezonde scheepvaartpolitiek, zonder subsidie's, zoodat de maatschappij, die deze vaart onderhoudt, op gezonde grondslagen rust (in tegenstelling bijv. met de Compagnie Générale Transatlantique, die staat en valt met den bijslag van het Fransche Gouvernement). Bovendien staat de Hollandsche maatschappij, de Koninklijke West-Indische maildienst, in zeer nauw verband met de overige Nederlandsche stoomvaartlijnen, zoodat deze alle elkaar bijstaan en helpen waar dit mogelijk is, vooral met doorvrachten. Het zal dus zeker niet onmogelijk zijn, de Nederlandsche scheepvaart in de West-Indische wateren krachtig uit te breiden en indien dit gebeurt, kan men zeker zijn van een soliede wijze van aanvatten, want als iets flink wordt aangepakt, dan is het het groot-bedrijf van reederijen in Nederland.

Doch zonder inspanning van de Nederlanders en van de Nederlandsche regeering is zulks niet mogelijk. Er zal een samenwerking moeten zijn tusschen den handel, de scheepvaart en de regeering. De regeering zal groote offers moeten brengen; men spiegele zich aan het voorbeeld van Sabang. Havenwerken zullen ten koste van groote sommen gelds moeten uitgevoerd worden, steigers, kolentippen, een droogdok, een quarantaine-inrichting, zoetwaterdistilleerderijen of diepboringen naar artesisch water, stoomkranen, kortom alle inrichtingen, die in een haven noodig zijn, zullen moeten worden aangelegd. Reclame over de heele wereld zal ieder, die wat met scheepvaart te maken heeft, moeten opmerkzaam maken op de gunstige ligging en voortreffelijke haveninrichtingen. Verder zal de regeering zeker verplicht zijn de eerste jaren zware subsidies te geven om kustvaart-lijnen in het leven te roepen met Curaçao als basis, om aldus passagiers en goederen te lokken hun weg via Curaçao te nemen; allereerst zal een stoomvaartlijn Colon—Cartagena—Savanilla—Curaçao en een van Trinidad via de Venezuelaansche havens naar Curaçao en een verbinding Maracaibo—Curaçao moeten worden geschapen, doch een lijn naa Cuba, Jamaica en Haïti zal ook onontbeerlijk zijn. De allermeeste zorg moet besteed worden aan het in het leven roepen van Nederlandsche lijnen van uit Curaçao naar Chili en naar San Francisco en Vancouver in Canada. Waar tegenwoordig reeds stoomvaartlijnen bestaan, die Curaçao verbinden met New-York, Nederland, Genua en Barcelona, zal dan, als al deze schoone toekomstplannen verwezenlijkt worden, Curaçao zeker een wereldhaven worden waar wij, Nederlanders, trotsch op kunnen zijn."

Van Vreemde Koloniën.

De Deutsche Kolonial Gesellschaft.

In de afgeloopen maand heeft deze Duitsche koloniale vereeniging te Bremen hare jaarlijksche algemeene vergadering gehouden.

In zijn toespraak bij de opening der vergadering den 12en Juni ll., merkte de voorzitter, hertog Johann Albrecht v. Mecklenburg, 't volgende op:

„Het jaar 1907 was een aan gebeurtenissen rijk jaar, zoowel op koloniaal gebied in het algemeen, als wat onze vereeniging betreft. Het zal u allen nog wel in het geheugen zijn, hoe hoog de golven der koloniale beweging in 1907 sloegen, en hoe daarop in den Rijksdag aan de koloniale voorstellen bereidwillig gehoor verleend werd, wat onze vereeniging met dank vervulde, terwijl blijkbaar de vaste wil van de overgroote meerderheid van het Duitsche volk den Rijksdag in zijne houding schraagde.

„Onze vereeniging heeft het hare er toe bijgedragen, om deze uitkomst voor te bereiden en te bevorderen. Zoo kunnen wij als zichtbaar gevolg voor ons in het afgeloopen jaar wijzen op toename van het aantal leden met 4177, d. i. 12.7 pct. van ons ledental voordien. Geeft deze toename op zich zelve reeds stof tot vreugde, hare groote beteekenis ontleent zij daaraan, dat onder de nieuwe leden velen zijn uit kringen, waarin het ons tot nu toe niet mogelijk geweest was door te dringen. Wij kunnen uit deze en andere teekenen afleiden, dat de koloniale beweging nu ook in de breede massa is doorgedrongen en daardoor in het belang van het toekomstig welzijn van het moederland steeds meer op vasten bodem komt te staan."

Zooals bekend, werkt deze vereeniging meer in materiëelen zin, in tegenstelling met hetgeen men elders wel te aanschouwen krijgt, waar de moreele zijde van het koloniale vraagstuk de aandacht nagenoeg geheel absorbeert, en tot veelal onvruchtbare bespiegelingen leidt, waarmee voor het heden niets ten goede wordt bereikt, de toekomst in het gedrang raakt.

Van de verschillende voor deze vergadering aan de orde gestelde vraagpunten, gaf evenwel dat be-

---

toe, en dra scheen in den vroegen morgen Hollandsch zomerdaglicht op den bergweg.

Na drie uren klimmens waren wij op den Mungalpas.

* * *

De koelies hurkten in een kring op de steile hoogte boven den pas en brandden wierook als offerande aan God Bromo... „dan geeft hij ons heden goed weder!"

Als door halfmat glas schemerde de Zandzee ons toe in de diepte. Nevelen vulden den afgrond. Maar ze trokken op en ik zag over den rand van de steilte iets donkers en zeer kleins bewegen. „Zie je die mannen te paard?" hoorde ik zeggen. Ze leken vliegen.

Links beneden mij zag ik den krater van den *Bromo* aanhoudend zware, geelwitte wolken damp en asch opwerpen, of, beter gezegd, òpkoken... Ik hoorde het dreunend gerommel in de diepte. De stoomwolk dreef voor den Oostenwind in een lange nevelstreep over den westelijken rand van den krater naar den *Semeroe*, die in volle hoogte rechts van ons rees.

En deze hoogste vulkaan van Java boeide mij weder door vorm en hoogte en door de onstuimige wijze, waarop hij met korte of lange tusschenpoozen zijn ontzaglijke wolken stoom en asch uitstortte.

„Daar begint hij te werken!" werd geroepen.

Ik keek en zag boven den *Semeroe* uitkomen een donkergrijze, hard saamgeperste, scherp omlijnde knobbel, die van gegoten metaal scheen. Hij rees en rees en vormde een pilaar, die zich omlaag uitbreidde tot een geelwitten bol, welke met groote snelheid groeide en groeide en steeg en zich uitbreidde tot twee ronde verdiepingen zwaren rook en damp, die worstelden als ze rezen, tot 2000 voet hoogte.

Lang weerstond het scherp omlijnd luchtgevaarte den Oostenwind, wien het ten laatste gelukte het af te scheuren van den top van den vulkaan. Eerst bleef het hangen, dan rees het tot een geelwitte cumuluswolk en dreef vier andere dus uitgestooten wolken achterna naar het Westen.

En die optocht reusachtige zeepbellen bleef voortgaan, om de vijf of tien minuten kwam er een nieuwe uitbarsting van stoom en asch gedurende de drie uur, die ik boven op den pas doorbracht.

„Precies een palmboom", zeide een ander, toen de wolk in het begin van zijn snellen groei was. Maar hij deed mij aan iets anders denken, ik wist niet waaraan. Ten laatste zag ik de gelijkenis. Ik zag een zee-anemoon boven den berg... een korten, dikken steel en dan een ontbloeseming en ontvouwing van een kleurige, gladde kroon met diepten en plooien en welvingen.

Die anemoon hoog in de lucht zwol en verlengde zich tot een kruis met drie armen, den eenen arm naar ons uitgestrekt, en dan spreidde het zich uit, maar altijd compact, zwaar en scherp onderscheiden van de wolken, die dreven langs de donkerblauwe mooie bergen links van ons, achter welke lichtblauw de *Keloet* zich welfde. Kleine, vlokkige, witte wolkjes hadden zich genesteld halverwege den berg. Maar grauw en geel-wit en kogelhard dreven de ronde vulkaanwolken naar het Westen.

Naar de Zandzee gedaald hoorde ik den zwaren hollen klank, de „rimbombo", welke zich onder de hoeven der paarden hooren laat, en denken doet aan het holle geluid dat stampen op een gewelf wekt. Welke vurigheid laait daar onder onze voeten! (*Wordt vervolgd*).

treffende de behandeling der inboorlingen in de koloniën toch aanleiding tot een hoogst belangrijke gedachtenwisseling, zonder dat evenwel een resultaat werd bereikt.

In een zeer gedocumenteerde voordracht zette de consul Vohsen de volgende denkbeelden uiteen:

De streken in de Duitsche koloniën in Afrika, waar de Europeanen zich duurzaam zouden kunnen vestigen, beslaan slechts een uiterst klein gedeelte dier koloniën. De ondervinding opgedaan met de vestiging van Europeanen in Britsch Oost-Afrika wijst er op, dat in dit opzicht niet veel mag worden verwacht, en het schijnt, dat de toestanden in Afrika dusdanig zijn, dat voor den Europeaan slechts de taak van plantagebeheerder of beambte kan zijn weggelegd. De exploitatie der koloniën door plantagebouw lijdt evenwel onder het nadeel der groote kosten van beheer; zij is ook te zeer onderhevig aan de schommelingen der marktprijzen, en ook de nu met schijnbaar goed gevolg verbouwde producten moeten nog hunne duurzame rentabiliteit bewijzen. Wat caoutchouc betreft bv. wordt in de laatste jaren de vraag door het aanbod overtroffen.

Ook het arbeidersvraagstuk levert voor den plantagebouw groote moeilijkheden op, doch zouden deze, naar spreker meende, spoedig verdwijnen, indien de arbeiders op de plantages behoorlijk betaald en behandeld werden.

Voor alles waarschuwde deze spreker tegen eenige soort van dwang, wijl de aldus verkregen werkkrachten minder waard en duurder zijn dan de vrijwillige; en wijl door zulken dwang de moeilijkheden om arbeiders te erlangen op den duur steeds meer zouden aangroeien.

Maar ook indien het arbeidersvraagstuk voor de Europeesche ondernemingen tot aller tevredenheid werd opgelost, zou het niet mogelijk zijn, de schatten der koloniën alleen of in hoofdzaak langs dien weg te exploiteeren. Daartoe moet men den inboorling leeren zelfstandig de hand aan den ploeg te slaan, en dat dit geenszins onmogelijk is, bewijst naar sprekers meening wat men in Senegal, aan de Goudkust, in Togo en elders ziet. Aan de Goudkust wordt door de inboorlingen in eigen cultuur voor 6 millioen marken aan cacao opgebracht, terwijl de ondernemingen in Kameroen voor nauwelijks één millioen marken aan cacao voortbrengen.

Spreker merkte op, dat hieruit af te leiden valt, dat de inboorling werken kan en werken wil. Dit behoort te worden in de hand gewerkt. Men moet van de inboorlingen medewerkers maken, hun toonen, dat er gemeenschap van belangen bestaat tusschen hen en den Europeaan. Slechts een intelligente, vooruitstrevende inlandsche bevolking met voldoende draagkracht kan de koloniën duurzaam tot ontwikkeling brengen. Zien de inboorlingen, dat de Europeanen in de koloniën niet uitsluitend het eigen belang zoeken te dienen, maar ook hen vooruit willen helpen, dan zullen zij de vreemde overheersching als een werkelijke bescherming aanvaarden en er trotsch op zijn deel uit te maken van het groote rijk.

Deze rede, waarmede spreker luiden bijval oogstte, werd op verschillende punten door volgende sprekers bestreden. De afgevaardigde Dr. Arning voerde o. a. tegenover de bewering, dat de Duitsche koloniën in tropisch Afrika niet geschikt zouden zijn voor duurzame vestiging van Europeanen het rapport aan eener, juist met het oog op deze quaestie ingestelde commissie. Hoewel dit rapport te laat verschenen was om nog bij de verhandelingen van den Rijksdag in beschouwing te kunnen worden genomen en het nog als vertrouwelijk moet worden aangemerkt, had de minister van koloniën spreker gemachtigd daarop nader in te gaan. Aan de verhandelingen der commissie hebben ongeveer 30 heeren deelgenomen, onder wie de meest bekende koloniale geneesheeren, aardrijkskundigen, meteorologen enz. De commissie maakt onderscheid tusschen het kustgebied en de hoogvlakten. Wat het kustgebied aangaat, wordt toegegeven, dat op het oogenblik geen enkele plaats als voor vestiging van Europeanen geschikt kan worden aangegeven, toch zou het niet uitgesloten zijn, dat zulke plaatsen zouden kunnen worden gevonden of door passende maatregelen in het leven zouden kunnen worden geroepen. Er is niets aan te voeren tegen het pleit, dat het blanke ras in staat zou zijn om ook in tropische gewesten zich in de binnenlanden duurzaam te vestigen, zonder schade voor de gezondheid, en zich daar ook voort te planten.

Voor alles moeten echter natuurlijk verkeerswegen worden geschapen, vooral in die streken, welke ongeveer 300 tot 400 kilometers van de kust verwijderd liggen. Dan moet ook gezorgd worden voor een geschikt menschenmateriaal, terwijl ook een deugdelijke keuze moet worden getroffen ten aanzien van de producten, welke in aanmerking komen. Geheel zonder inlandsche werkkrachten zal men, ten minste in Oost-Afrika, het in de eerste jaren niet kunnen stellen, zooals dat ook in Zuid-Afrika het geval is, waar de arbeiders nu nog verwonderd vragen, wie dan toch in Duitschland het veldwerk doet; wanneer daar geen negers zijn. Mettertijd zullen de kolonisten er evenwel vanzelf toe komen ook aan dat werk in de kolonie deel te nemen. Dat de inboorlingen ten slotte concurrenten der blanken zouden worden, moet worden toegejuicht, daar het goed moet worden geheeten, wanneer ook de inboorlingen de Europeesche werkwijze overnemen. Dat de vestiging van Europeanen in Oost-Afrika tot gevaarlijke wrijving tusschen blanken en zwarten aanleiding zou kunnen geven, meent spreker te mogen betwijfelen, wanneer men slechts de Engelsche manier toepast om uitgebreide streken aan te wijzen, waar alleen Europeanen zich mogen vestigen. Hiertegen zou ook weinig in te brengen zijn, waar het in de streken, die in Oost-Afrika het eerst voor Europeesche vestiging in aanmerking komen, o. a. in het Kilimandsjaro-gebied, den inboorlingen te koud is.

Wijders kwam deze spreker op tegen het pleit voor de voortreffelijkheid der inboorlingen-cultures. Verschillende zaken worden door de inboorlingen verbouwd, maar op een wijze, die het product minderwaardig maakt. De cacao-productie aan de Ivoorkust was zeker grooter dan in Kameroen, maar het product had 30 tot 40 percent minder waarde dan dat der Europeesche ondernemingen, waar meer zorg aan de cultuur wordt besteed. Bovendien zou, volgens dezen spreker, de groote stoot voor de arbeidswilligheid der negers in enkele Engelsche koloniën moeten worden gezocht in de mogelijkheid om zich alcohol te verschaffen. De negers werken om drank te kunnen koopen. In Zuid-Nigerië maken de inkomsten uit het recht op sterke dranken, ten bedrage van 9 millioen gulden, een overwegend deel der staatsinkomsten uit. Toch kan niet verklaard worden, dat de neger, aan zich zelven overgelaten, niet zou werken, maar een zachte druk kwam dezen spreker, wiens oordeel ook door alle, behalve de sociaal-democratische leden der commissie van den Rijksdag, werd gedeeld, bepaald noodig voor.

Dien druk zag spreker o. a. in de belasting, waardoor de lieden zich genoodzaakt zouden zien, iets te doen, hetzij voor zich zelven, hetzij op de plantages.

Van een bepaalden arbeidsdwang wilde ook deze spreker echter niet weten; daartoe zou het noodig zijn, steeds een groote troepenmacht in het land te onderhouden.

Voorts bepleitte de heer Arning de moreele verheffing van den inboorling, doch zoude daardoor z. i. toch nimmer worden verkregen, dat blank en zwart één zouden worden; het zouden steeds twee volkeren blijven. Ten slotte drong deze spreker aan op verderen aanleg van spoorwegen.

Een volgende spreker, de heer Karl Perrot, een ondernemer in Oost-Afrika, betoogde op grond van een twintigjarige ondervinding, dat dwang of druk volstrekt niet noodig zou zijn om de negers aan den arbeid te zetten. De Oost-Afrikaansche neger levert de beste werkkracht, maar men leidt hem niet tot deugdelijken arbeid op, wanneer men hem niet goed weet te behandelen. Dit standpunt vond instemming bij den heer Viëtor, terwijl ook de inspecteur der zending, Schreiber, zich eenigermate op dit standpunt stelde.

Verschillende andere sprekers, onder anderen de eerste vice-president van den Rijksdag, dr. Paasche, meenden evenwel, dat men zonder een bepaalden druk niet zou komen, waar men wezen wilde.

Vrij algemeen bleek men evenwel de meening te zijn toegedaan, dat het niet in de bedoeling kon liggen om van de koloniën negerkoloniën te maken, maar wel degelijk aan het Europeesche element de gelegenheid te openen om zich in die koloniën te vestigen.

Met het oog hierop, zij even gewezen op het standpunt, dat men zich voorstelt in te nemen, ten opzichte van 't vraagstuk der verhouding tusschen blank en zwart, uit maatschappelijk oogpunt.

Wij zagen reeds dat de heer Arning betoogde, dat van samensmelting van beide rassen geen sprake kon zijn. Andere sprekers dikten dit nog aan. Zoo wees Dr. Hindorf er op, dat het z. i. hoogst verkeerd was, dat de Duitsche dames zoo duidelijk blijk gaven, den neger hoogst interessant te vinden. Onlangs stond in een Hamburgsch blad de volgende huwelijksadvertentie: „Beschaafde dame zoekt kennismaking met een zwarten heer (neger), met het oog op een later huwelijk.” Zoo iets achtte hij onwaardig.

De heer Hupfeld gaf namens de afdeeling Berlijn kennis van een voorstel, waarbij de volgende stellingen in overweging worden gegeven:

1. Geen kleurling kan het Duitsche burgerrecht verkrijgen.

2. Geen kleurling mag een ambtelijke stelling bekleeden, waardoor hij rechtstreeks of middellijk de meerdere van blanken zoude zijn.

3. Huwelijken tusschen kleurlingen en blanken mogen in de koloniën niet in de registers van den burgerlijken stand worden ingeschreven. Kinderen uit zulke huwelijken worden als kleurlingen beschouwd.

Dit voorstel zal, mogelijk nog nader omschreven, aan de eerstvolgende bestuursvergadering te Berlijn ter overweging worden aangeboden.

De inspecteur der zending, Schreiber, achtte het niet voldoende, dat inschrijving in de registers van den burgerlijken stand voor bedoelde gemengde huwelijken zou worden geweigerd. Hij meende, dat een bepaald verbod op zulke huwelijken moest worden voorgeschreven. Voor de leden der zending gold reeds zulk een verbod.

De provinciaal Acker achtte ook het eenvoudig weg ongeldig verklaren van gemengde huwelijken en de onwettig-verklaring der daaruit voortgesproten kinderen immoreel. Hij sloot zich bij den vorigen spreker aan, wat den eisch betreft, om zulke huwelijken te verbieden.

Het geheele onderwerp van het inboorlingen-vraagstuk werd, na afloop der discussiën, door den voorzitter niet geacht, geheel volledig te zijn overzien. Op voorstel van den heer Hupfeld werd besloten de behandeling te verdagen, maar op de eerstvolgende bestuursvergadering de bespreking verder voort te zetten.

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

De Indische Gids. Juli 1908.

De Indische Gids bevat ditmaal twee opstellen op militair gebied, n.l. „*Iets over het tegenwoordige oefeningsstelsel bij het Indische leger*, door......, welke ongenoemde schrijver opkomt tegen de door den heer Thomson in de Tweede Kamer geuite beweringen en „*De positieverbetering van den Europeaan-soldaat in het Indische leger nader beschouwd, door V. J. van Marle* (slot). Gelijk men weet, bepleit de heer v. Marle een zaak die wel overweging verdient, n.l. het verleenen van de korporaalsgraad aan alle Europeesche soldaten van het Indische leger.

De heer *J. L. van Gennep* schrijft vervolgens over het veelbesproken „*Rietbrandenvraagstuk*” op Java, naar aanleiding van twee opstellen van Mr. L. G. Castens over hetzelfde onderwerp in het Archief voor de Java-Suikerindustrie.

De heer van Gennep is het met den heer Castens een, dat het aantal rietbranden onrustbarend toeneemt, maar een nauwgezet onderzoek naar de redenen dier branden gedurende een of meer suikercampagnes is, op enkele uitzonderingen na, nog niet ingesteld. „Dergelijke onderzoekingen vereischen veel tijd en inspanning willen zij aan het doel beantwoorden; zij geven niet alleen veel last aan den onderzoeker, doch worden door de machthebbenden niet al te best opgenomen, veroorzaken bovendien wel eens onaangenaamheden met den fabrikant. Waarom zich dan de moeite gegeven, waar zooveel voetangels en klemmen liggen? vraagt een practisch bestuurder zich af.”

„Het gevolg is, dat men de algemeen bekende oorzaken elkander napraat en, ingeval een regeeringsgedelegeerde rondgaat om een onderzoek in te stellen, hem allerlei onbewezen en niet onderzochte redenen opgeeft en de zaak, van welker gewicht het hoogste regeeringscollege evenmin doordrongen is — zooals aan den bestuursambtenaren in den laatsten tijd maar al te goed bekend is — in den doofpot wordt gedaan omdat de materieele schade der ondernemers, vergeleken met de groote winsten, die zij in de laatste jaren maken, betrekkelijk onbeduidend is.” ....„Doch, mochten de suikerprijzen dalen, zoodat de cultuur op Java met moeite het hoofd boven water zal kunnen houden, dan zal de schade enorm zijn.”

Vervolgens betoogt de heer v. G., dat er met kracht *moet* opgetreden worden, „want het is zoowel voor de regeering en bestuursambtenaren als voor de suikerfabrikanten hoogst vernederend, dat men tegenover het euvel feitelijk machteloos staat. In de laatste maanden is een streven van de zijde der ondernemers merkbaar om de riettuinen tegen brandgevaar bij een Engelsche maatschappij te verzekeren, en zijn reeds contracten daarvoor afgesloten. Mocht deze maatschappij tengevolge van het toenemen der branden financieel groote schade lijden, dan is het te voorzien, dat zij daarover zal gaan klagen, de toestanden op Java in de buitenlandsche couranten veroordeeld zullen worden, en men heftig er tegen te keer zal gaan, zoodat de politiek er bij te pas zou kunnen komen. Een epoedig ingrijpen door de regeering zal dan niet langer uit kunnen blijven.”

Volgens den schr. zou het euvel aldus te bestrijden zijn: Men beginne met de residenten aan te schrijven meer tegen de rietbranden op te treden en drage hen op, een nauwgezet onderzoek zonder aanziens des persoons naar de oorzaak van elken brand in te stellen, daarbij aan één ervaren ambtenaar opdragende, als inspecteur der onderzoekingen te leiden. Eerst dan zal men voor elke afdeeling, misschien wel voor enkele fabrieken afzonderlijk, achter de oorzaken kunnen komen en zoodoende ook ongewenschte toestanden doen ophouden.” Dit zou — zegt de heer v. G. — beter werken dan er

van de zijde van het bestuur der fabrikanten in te blijven berusten.

Het is te wenschen dat aan het betoog van den heer v. G. de aandacht wordt geschonken, welke het ten volle verdient, temeer omdat de schr. in zijne ambtelijke betrekking reeds zoozeer in die richting is werkzaam geweest. (Men leze zijn artikel in het Tijdschr. B. B. Dl. 26, 1904, getiteld: De rietbranden in de afdeeling Kraksaän en hunne oorzaken).

Het volgend opstel van controleur *H. T. Damsté* is getiteld: „*Door Inlanders geoordeeld.*" De schrijver geeft daarin eenige merkwaardige oordeelvellingen van Inlanders in verschillende deelen van den Archipel over ons, Hollanders, welke oordeelvellingen nu niet direct gunstig voor ons uitvallen.

Bantammers zeggen bijv. dat wij zouden afstammen van een reu en een vrouwmensch; evenzoo de bewoners van Zuid-Celebes: Een wegens huidziekte uitgestooten vorst van Loewoe leefde in een hutje aan den voet van den berg La Darapoeng. Zijn voedsel bestond in blaren en boomvruchten, en tot eenig gezelschap had hij een teefje. Met die canis werd hij al te familiaris, enz. Daar stammen de Hollanders van af.

Van de wijze waarop wij vasten voet kregen in het Oosten gaat het navolgende verhaal: De Hollanders wilden zoo graag vriendschap sluiten met den vorst van Gowa. Zij wilden hem dikwijls bezoeken, maar 't was zoo lastig, om telkens na een bezoek naar boord terug te keeren. Dus vroegen zij een plekje aan den vasten wal ter grootte van een duit slechts, om daar te mogen verblijven. De vorst vond het best, en de Hollanders... trokken den duit tot een draad, omspanden daarmee een groot terrein, bouwden daarop een benteng, en bestookten van daaruit weldra dengeen, die hen had welgedaan! Vandaar noemt de bevolking de vesting Vredenburg te Makassar nog wel Benteng Rondaï (van „rond", gelijk de duit).

De Atjeher noemt ons „laboeplanters." Overal waar wij ons vestigden begonnen wij een klein stukje grond te vragen om laboe te verbouwen. Achteraf reclameerden we dan al een grond, waarover die snel voortwoekerende kruipplant zich had verbreid. Ons „den vinger vragen en de heele hand nemen", vertaalt de Atjeher met „Lagèë Oelanda lakèë tanoh", de Menangkabauer met „ba Oelando minta tanah."

Ook over de uitoefening van ons gezag, over de hooggeroemde Westersche beschaving, enz., denkt de Inlander heel anders dan wij ons verbeelden. De heer Damsté zegt aan het slot van zijn dat we geen gewild of geëerd vleesch zijn in Indië, als door zoovelen nog steeds wordt gemeend. We zijn den Inlander vreemd, en dus belachelijk; we zijn hem onbekend, dus onbemind; en last not least, we zijn kafir's, en daarom voor *vele* geloovigen (ik generaliseer niet! ik zeg niet voor allen!) wezens om van te walgen, onrein, verdoemd, maar zeer geschikt om bestolen en bedrogen te worden waar de gelegenheid zich voordoet."

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht is het opschrift van eene beschouwing van den bekenden „*Boeka*", waarin hij o. m. zegt dat evenals in Britsch-Indië, waar in den laatsten tijd het zoo onrustig was, ook het gouvernement van Ned.-Indië alleen langs eenen grooten omweg zich in verbinding kan stellen met de bevolking. Ware ons gouvernement in meer rechtstreeksch contact geweest met den kleinen man op Sumatra's Westkust, dan zou hoogstwaarschijnlijk de bevolking bijtijds zijn ingelicht omtrent het doel en den aard der nieuwe belastingen en zouden aldaar vermoedelijk geen moeilijkheden zijn voorgevallen. Boeka stelt voor om in elke dessa, op elke plaats, een soort aanplakborden te plaatsen, waarop de maatregelen van de Regeering in de landstaal behooren te worden medegedeeld. Gewichtige bevelen, inlichtingen aangaande den landbouw, enz., zouden door die aanplakborden algemeen bekend gemaakt kunnen worden. Tevens kon, in geval van beroering, door de aanplakborden eene geruststellende verklaring den Inlander ter kennis worden gebracht. Boeka is van meening dat daardoor „bloedvergieten alsmede heel wat beslommering en kosten kunnen vermeden worden."

De heer *J. E. Jasper* vervolgens geeft in deze Ind. Gids-afl. het slot van „*Het een en ander over de Padangsche Bovenlanden*", welk artikel — resultaat van schrijvers reis in die streken — van groot belang moet worden geacht, te meer daar juist dit gedeelte van Sumatra's Westkust het meest van zich doet spreken in den allerlaatsten tijd.

Overigens bevat de Ind. Gids de gewone maandelijksche rubrieken, als: Varia. — Maandelijksche revue van brochures enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en Industrie. — Maandelijksche bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. M.

* * *

De Gids. Juli 1908.

In dit nummer houdt *Mr. C. Th. van Deventer* een interessante beschouwing over „*Insulinde's toekomst.*" Plaatsgebrek verbiedt ons een résumé te geven van dit hoogst belangrijke artikel. Bij de lezing trof ons echter een passage, welke wij geheel overnemen, omdat er uit blijkt dat er toch ook inlanders zijn, die een andere meening over de Hollanders hebben dan die door den heer Damsté ons voorgesteld.

Wil men weten — zegt de heer van Deventer — hoe in inlandsche kringen over die geestelijke evolutie (van den laatsten tijd) gedacht wordt, men leze den volgenden, uit het maleisch vertaalden brief. Hij werd geschreven door een Sumatraansch volkshoofd in de residentie Tapanoeli, en geeft uiting aan het gevoel van dankbaarheid jegens eenige europeesche oud-ingezetenen van Sumatra, die een broeder van dat hoofd, naar Nederland gekomen om zich voor onderwijzer te bekwamen, voorthielpen. Deze brief luidt:

„Ook namens mijn familie kom ik u en de andere heeren duizendmaal dank zeggen voor de aan onzen broeder bewezen weldaden en vaderlijke zorg, gedurende zijn verblijf in Nederland, waardoor het ulieden mocht gelukken de regeering te bewegen onzen broeder te plaatsen aan een rijkskweekschool, om het diploma voor europeesch hulponderwijzer machtig te worden.

Bij voortduring bidden wij uit de verte, dat de Allerhoogste zijn zegen late nederdalen op al de heeren, welke belang stellen in mijn broeder, die naar Nederland is gekomen en zijne familie heeft verlaten, gedreven door de zucht, om het land zijner Vorstin te zien, het land, waar het volk woont, dat over ons heerscht, teneinde er de wetenschap op te doen, zoo noodig voor òns land en volk. Wij weten onze dankbaarheid aan u allen niet beter te vertolken dan door vermeerdering van onze trouw aan het koninkrijk der Nederlanden, dat zoo rechtvaardig en goedertieren is voor zijn onderdanen. Uwe hulp, mijne heeren, zal bij ons volk in herinnering blijven tot in het verre nageslacht, terwijl wij uw naam in Indië met eere zullen verkondigen.

De hulp door de regeering aan onzen broeder verleend zal ons land en volk vooruitbrengen, daar zij, die er de middelen toe hebben, hun kinderen thans naar de hollandsche school zenden. Aangezien te Siboga gebrek aan plaats is, zijn er reeds bataksche kinderen die te Padang, Padang Pandjang en Fort de Kock ter school gaan, alleen om er hollandsch te leeren, opdat zij later te Batavia of in Nederland hun studies kunnen voortzetten.

Zooals u bekend is, werd voorheen geld verzameld om naar Mekka te gaan. Thans zijn er velen, die dat geld liever willen aanwenden om hun kinderen een opvoeding In Nederland te geven."

* * *

Maatschappij ter bevordering van het natuurkundig onderzoek der Ned. Koloniën. Bulletin No. 58. *Eenige mededeelingen omtrent de Zuid-Nieuw-Guinea-Expeditie van 1907.* Voordracht gehouden in de 18e gemengde algemeene vergadering van den 23en Mei 1908, door den heer *H. A. Lorentz.*

Deze voordracht moet o. i. beschouwd worden als een korte samenvatting der resultaten van bovengenoemde expeditie, welke reeds in vorige bulletins zijn gepubliceerd. Als zoodanig bevat ze betrekkelijk weinig nieuws. Met opzet spreekt de heer Lorentz van Zuid N. Guinea expeditie, omdat men steeds getracht heeft — „om welke reden doet niets ter zake" — deze te bestempelen met den naam van Sneeuwgebergte-expeditie. Uitdrukkelijk protesteert spr. daartegen; het doel van zijne expeditie kon en mocht niet zijn het bereiken van het Sneeuwgebergte; zijn plan als leider dier exp. was bij de Oostbaai langs een groote rivier tot het binnenland door te dringen, vervolgens per prauw of te voet het land dieper in te gaan, om een beeld te krijgen van het daar liggende bergland. Tijdens deze werkzaamheden zoude op allerlei gebied verzameld worden. De heer Lorentz meent dat het resultaat van zijn tocht is geweest dat het aangegeven plan is uitgevoerd, het programma afgewerkt.

Niettemin had de heer Lorenz het voorrecht het zooveel besproken — we zouden bijna willen zeggen legendarische Sneeuwgebergte — te aanschouwen van uit de verte; ook hij, evenals zijn voorgangers, wien dit voorrecht te beurt viel, geraakte daarbij in extase, blijkens zijn: „Ik ben thans genaderd tot den 2en October die wellicht de grootste en schoonste dag van de expeditie was. 's Morgens was van Nouhuijs naar het Bivakeiland gegaan om eenige waarnemingen te doen, maar hij kwam weldra terug met het bericht dat het Sneeuwgebergte zichtbaar was. Dit bericht werkte op allen als een electrische schok; ieder spoedde zich naar het Bivakeiland om van het lang verwachte schouwspel te genieten. Wederom bekruipt mij een gevoel van onmacht, als ik de gevoelens wil gaan weergeven, die mij op dit moment bestormden. Een sneeuwtop in Europa is al zoo overweldigend en majestueus; men denke zich daarbij een tropisch oerwoud en de stemming waarin wij verkeerden. Eindelijk zagen wij dan dat geheimzinnige gebergte, dat oorzaak was van tal van slapelooze nachten. Die helderwitte sneeuw, beschenen door de felle zonnestralen, daaronder een rand van donkere, sombere en zwarte rotsblokken en het geheel uit de wolken te voorschijn komende, ik geloof dat ik nog nooit in mijn leven zoo'n hevige emotie heb gehad. Niemand sprak in de eerste oogenblikken een woord; onze gedachten zullen wel alle dezelfde geweest zijn, maar niemand dorst ze uitspreken. Men kan ook geen betere hulde aan de grootsche natuur brengen dan door plechtig te zwijgen. Helaas, slechts heel kort duurde dit ongeëvenaarde schouwspel; langzaam kwamen wolken uit de dalen opstijgen en verborgen dit verwezenlijkte droombeeld aan onze oogen."

Het is nu ruim drie honderd jaren geleden, dat Jan Carstensz. deze met „snee" bedekte bergen (wel is waar van de zeezijde) aanschouwde en met dezelfde bewondering vervuld was over het schoone gezicht dat hij genoot als thans Mr. Lorentz.

Geruimen tijd heeft men daarna aan de juistheid van Carstenz. beweringen getwijfeld, nu doet men dit niet meer. Hopen wij dat binnen niet te lang tijdsverloop het aan Nederlanders mag gelukken het geheimzinnige gebergte niet alleen te aanschouwen, maar *ook te betreden!* Het schijnt wel, dat daaraan vooralsnog onoverkomenlijke bezwaren zijn verbonden.

* * *

Het bovenstaande heeft meer van de ons toegestane plaatsruimte gevergd dan wij aanvankelijk meenden. Daarom moeten wij ditmaal volstaan met de enkele vermelding van den inhoud der navolgende periodieken:

De Indische Mercuur. 30 Juni 1908.

De Rijks hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool te Wageningen, door A. J. van Schermbeek. — Over beperking in productie van het Sumatra-blad. — Tropical medicine hygiène and parasitologi, door dr. V. — Eenige mededeelingen omtrent de agelzakken-industrie in N.-Indië en de van gouvernementswege aangewende pogingen om van de agelvezel bruikbare zakken voor het vervoer vap rijst e. d. te doen vervaardigen. — Prijsvragen van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java. — Pensioensregeling voor employés bij de suikerindustrie. — In- en uitvoer van Suriname. — De voormalige concessie der Saramacca Co., benevens de gewone wekelijksche rubrieken.

Weekblad voor Indië. 5e jaargang 1908. No. 6.

De bloementuin in Indië, door Dingeman Scott. — De roeivereeniging „Brantas." — Indische omtrekken door Henri Borel. — Indrukken van den dag, door Corax. — Bladen uit een schetsboek, door Insulanus. — Indische films, door Tiszoo (vervolg).

Beknopte gegevens over Cultuur-gewassen, hunne behandeling en ziekten.

Van deze nuttige publicatie is een aangevulde en verbeterde oplaag van No. 4 verschenen, bevattend „Eene beknopte handleiding voor de praktijk van het planten van sawah-padi", door *C. de Savornin Lohman.*

We wijzen er nogmaals op, dat deze populaire, maar niettemin zeer belangrijke geschriftjes, gratis verkrijgbaar zijn bij het Departement van Landbouw te Buitenzorg.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

De Javabode t/m 10 Juni;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag v. N.-Indië idem;
De Sumatrapost t/m 9 Juni;
Het Soer. Handelsblad t/m 8 Juni;
De Surinamer, Nieuws- en Adv.blad 45 t/m 47;
Nieuwe Sur. Courant Nos. 1642 t/m 1645;
Surinaamsche Bode nos. 46—47;
't Onderwijs no. 22;
Weekblad van Ned.-Indië 5 en 6;
Damesweekblad no. 46 en 47;
La Quinzaine Coloniale nos. 10, 11 en 12;
De Stem van Indië nos. 21 en 22;
Cultura afl. Juni 1908;
Exportblad nos. 725, 726 en 727;
De Padanger t/m 5 Juni;
De Sumatrapost idem;
De Delicourant t/m 6 Juni;
Samentrekking v/d afdeeling-verslagen over de uitkomsten en onderzoekingen naar de irrigatie in de verschillende residentiën;
De Ind. Mercuur no. 27;
Historisch overzicht van de Goudindustrie in Suriname door J. A. Polak;
De Indische Gids, Juli-aflevering.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 5 Juni 1908.

Benoemingen enz. — Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den onderwijzer 1e kl. W. J. Gerards; den ambtenaar op wachtgeld J. C. Schell; den predikant te Probolinggo E. Klaassen en aan den onderw. 2e kl. Ch. J. G. Dufour.

Ontslagen: op verzoek eervol, de control. B.B., H. Rambonnet; de directeur der kweekschool te Djokjakarta F. B. Nunnink; de gewezen posthouder van Sera (Amboina) J. F. G. Hoffman; de resident van Timor en Onderh. J. F. A. de Rooy; de klerk te Salatiga J. B. Tanka; als lid der hoofdcommissie, belast met de leiding van een onderzoek naar de oorzaken van de mindere welvaart op Java en Madura, H. J. C. Janssen van Raay.

Benoemd: tot adsp.-controleur bij het B.B. op Java en Mad., L. B. C. de Klerk; op de buitenbezittingen P. C. A. van Lith; tot inlandsch off. van justitie in het regentschap Soemedang, Raden Brata di Widjaja.

Geplaatst: in de residentie Wester-afd. van Borneo de controleur E. v. Duyvenboode Varkevisser.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. te Pangkalan Brandan J. W. Kouwe; id. te Muntok A. de Geus; tot id. 2e kl. te Koedoes W. Wardenaar; tot id. 1e kl. te Loemadjang P. Prins; tot id. te Djember W. G. Reinking.

Militair Departement.

Bevorderd: tot majoor de kapitein der inf. B. Filet; tot 1en luitenant de 2e luitenants J. W. Hoekman, H. W. L. van Meeuwen, J. van Ende en M. J. G. E. van der Horst; tot dir. apotheker 1e kl. A. F. de Wolff; tot id. 2e kl. Dr. W. M. Ottow.

Overgeplaatst: van het subsistentenkader te Batavia naar dat te Semarang de 1e luitenants der inf. P. D. A. Frankamp en W. C. Okhuijzen, benevens de 2e luit. der art. R. C. Gaade.

PASSAGIERSLIJST.

Passagiers van het s.s. Salak; gezagvoerder A. van Leeuwen; van Rotterdam naar Ned.-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: mevrouw A. S. de Gruyter—Mackenzie en 1 k; mevrouw M. E. Bonner; mej. H. J. B. van Heemskerck; mevr. A. M. Koesoemo—Visscher; A. Titz Verploegh; J. Sjouwke; mevr. wed. Visscher—Popp;

naar Southampton: mevr. A. Rosenkranz-Stewart en 2 k; J. Polak;

naar Marseille: Mr. M. Rijke; Mr. J. A. baron de Vos van Steenwijk; P. Rux; H. Girardet; L. K. Lindhout en echtg.;

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem V; gezagvoerder J. C. Metus; van West-Indië naar Amsterdam.

L. E. Hinrichts, echtg. en k; J. A. Visser, echtgen. en k; *E. Mesz; *H. Wilthew; *mej. A. Fensohn; *mej. C. Fensohn; *mej. E. Fensohn; *mej. A. Nieves; *T. Das; *A. Daclary; J. Biemans, echtg. en 5 k; E. de la Parra, echtg. en 2 k; J. E. Wesenhagen en dochter; G. T. E. Hering en 3 k; mevr. W. H. E. Oliviera en 6 k; mej. A. J. Wesenhagen; mej. C. J. E. Hering; mej. S. Arrias; W. E. Gruber, echtg. en 4 k; J. Lijkwan; Th. P. van Dam; J. W. Plasmeijer; A. C. Warmenhoven; A. J. L. Meershoek; P. Beekman.

* gemerkt, gedebarkeerd te Havre.

